

ΑΠΟ ΤΟ «ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ» Η «Η ΔΙΚΗ» του Κάφκα στο Θέατρο Χατζηχρήστου κατά μετάφραση, διασκευή και σκηνοθεσία 'Αλέξη Σολομού, με σκηνικά και κοστούμια 'Ιωάννης Παπαντωνίου.

Ο ΦΡΑΝΤΖ ΚΑΦΚΑ (1883 — 1924)

είναι περισσότερο μία περίπτωση παρά ένας συγγραφέας. Τέσχος εβραϊκής καταγωγής, γιος εύπορου έμπορου και τυραννικού πατέρα, που από την παιδική του ηλικία τον δασάνασε και τον τρομοκράτησε σέ βαθμό που να μη τολμήση ποτέ να υψώσει το κεφάλι του σάν άτομο ανεξάρτητο και σάν άντρας, με χαμένη για πάντα την αυτοπεποίθησή του και με ριζωμένη την αίσθηση μίας κατωτέροτητας (ύπογραμμισμένης κι' από την άσθενική του κράση και την κακοσημασμένη φυσιογνωμία του) έζησε τα λίγα χρόνια της ζωής του μέσα στο κλίμα μίας ες βάρος του άδικιας, με την πικρα των άνεκπλήρωτων έπιθυμιών, κάτω από το συναισθήμα μίας φανταστικής ένοχής και τον φόβο μίας εξουθενωτικής τιμωρίας. Έτσι οργανωμένη ή ψυχοσύνθεσή του, τον έκράτησε μακριά από τους άνθρώπους και τη ζωή. Κλείστηκε στόν εαυτό του σάν από μια ένστικτική άμυνα κι' άντικατέστησε την πραγματικότητα με μία φαντασία κατοικημένη από ένα πλήθος συμβόλων. Σύμβολα άνημπορίας, άμαρτίας και καταδίκης που έφαλτακι τον κυνηγούσαν. Για ν' απαλλαγ, εξωτερέκευε την άγωνία του στίς άτέλειωτες και χαρακτηριστικές σελίδες του καθημερινού ήμερολογίου του και σέ γραφτά του που σπινώνουν ένα πηγαίο τάλαντο μά που δεν είχε την πρόθεση να τή άλοκληρώση σ' ένα έργο συνθετικό.

Τρεις φορές άρραβωνιασμένος, δυό με την Φελίσιτα Μπάουερ (1914 και 1917) και μία με την 'Ιουλία Βόρντσεκ (1919) δεν ένωθε πώς θά μπορούσε να παντρευτεί. Τις ήθελε περισσότερο για να διατηρή μαζί τους μία εξομολογητική άλληλογραφία ή συνομιλία και να νιώθι μία γυναικεία παρουσία που να τή παραστήκει συμπονετικά. Στό ήμερολόγιό του έζηγει πώς ο μεγάλος καμρός του ήταν τό πώς δεν μπορούσε ν' άγαπήση. Ζωηρή ή έπιθυμία του για τόν έρωτα μά δυκατέρος ο άνοσταλτικός φόδος. Ένιωθε ένοχος μπροστά στόν έρωτα και τόν γάμο. Ξάν να ήταν να παραδίσαι ένα προνόμιο του πατέρα του. Σε μία άπείπειρα να τή ζεπερώση έγραψε τό άποκαλυπτικό γράμμα στόν πατέρα σταν έκαμε τόν τρίτο του άρραβώνα. Μά ούτε τό γράμμα έστειλε ούτε τόν γάμο πραγματοποιήσε. Τελευταία του 'Υγερία ή Μίλενα Γισένκα που τόν δοηδούσε και

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ «ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ»

«'Η Δίκη»

στήν άλοκληρώση του λογοτεχνικού του έργου. Και μ' αυτήν είχε άλληλογραφία μέχρι τούς τελευταίους μήνες της ζωής του. Πέθανε τό 1924 σ' ένα σανατόριο και θά έμενε άσημος λογοτεχνικά κι' άγνωστός στο κοινό άν ο μοναδικός του φίλος Μάξ Μπρόντι δεν φρόντιζε να ταξινόμησι τή χειρόγραφο του Κάφκα, να δώσι ένα τέλος στά ήμιτελή και ν' άρχίσι τή έκδοσή τους ένα χρόνο μετά τόν θάνατο του φίλου του, που ως τόσο, έλλισή του ήταν να μη έκδοθούν. Έτσι έλδαν τό πώς ή «Δίκη», ο «Πύργος», ή «Άμερική» και τό αυτοβιογραφικό «'Η μερολόγιο». Αυτόβιογραφικά όμως ή άπλήσιεις αυτοβιογραφικές είναι όλα τή γραφτά του Κάφκα. Έκείνο που περισσότερο τή άξιοποίησε, ήταν τό ότι είκοσι χρόνια μετά τόν θάνατό του ή ανθρώπινη ψυχή κάτω από μία συλλογική μεταπολεμική δοκιμασία, συγγενική έκείνης που κατέτρεχε τόν Κάφκα, μπέρεσε να νιώσι τή κείμενά του στά βαθύτερα τραυματικά και λυτρωτικά τούς έλατήρια.

ΤΗΝ «ΔΙΚΗ» τήν άφησε σάν ένα άτελειωτό μυθιστόρημα. Τελειωμένη από τόν Μάξ Μπρόντι διασκευάστηκε άργότερα σέ θεατρικό έργο και σέ κινηματογραφικό κι' άκόμα και σέ μελοδραματικό με κείμενο του Μπόρις Μπλάχερ και του Χάντζ φόν Κράμερ και μουσική του Γκ. Άινεμ, που είχα τήν ευκαιρία να παρακολουθήσω στήν παγκόσμια πρεμιέρα του 1953 στο φεστιβάλ του Σάλτζμπουργκ (κριτική μου στήν «Ν. Έστία» 15 Νοεμβρ. 1953). Όλόκληρο τό έργο στήριζεται σ' άγνωστές ψυχοσυνυπλέγματα του συγγραφέα του. 'Ηρώας του ένας άησυχος και έντιμος τραπεζικός υπάλληλος που πριν ζυγνώσει ένα πρωί, παίρνουν στο δωμάτιό του δυό άστυνομικοί και τόν δάζουν «υπό κράτησιν» χωρίς τόν τόν έμποδίσουν να πάη στή δουλειά του. Έν τούτοις νιώθει ότι είναι καταγορευμένος και ουκοφανημένος, δίκως έλευθερία και δίκως δικαιοσύνη, δίκως τό δικαίωμα ν' άγαπήσι και δίκως τό δικαίωμα ν' άπολογηθι και να ύπερασπισι τόν εαυτό του. Άπογορευμένος από τή δικαιοσύνη γυρεύει ένα δικηγόρο, νιώθει πώς όλη ή πόλις έγινε ένα δικαστήριο, έχει παραισθήσεις, άπελνίζεσαι. Μαθαίνει πώς ή κα-

ταδίκη ενός ανθρώπου προέρχεται από μία τυχαία λέξη, τυχαίου προσώπου, σέ μία τυχαία περίσταση και πως ή άθώωση ενός ανθρώπου σπάνια είναι πραγματική, συχνότερα φαινομενική και τίς περισσότερες φορές αναβάλλεται έπ' άόριστον. Τά έμπόδια έμφυκώνουν τόν άγώνα μέχρι που ν' άποδειχθι ή ματαιότητά του. Και τότε ο άγνωστός παραδίδει τα όπλα, ύποκύπτει και στήριζει τήν στερνή του έλπίδα στήν άνυπαρξία. Δυό δήμιοι θά προσφέρουν τήν στερνή αυτή λύτρωση στόν 'Ιωσήφ Κ. τόν πρωταγωνιστή της «Δίκης».

ΤΟ ΕΡΓΟ άν και δεν έχει υπόθεση, δράση και πλοκή, εν τούτοις κρατά τό άγνωστές ενδιαφέρον του θεατή γιατί άφορά καταστάσεις και αντίδράσεις που τού προκαλούν άμεση άπήχηση και γιατί ο Κάφκα αιδόρητα άντικειμενοποιεί τήν ύποκειμενικότητα και ύποκειμενοποιεί τήν άντικειμενικότητα. Πάνω σ' αυτήν τή βάση ή διασκευαστική, σκηνοθετική και έρμηνευτική έργασία τόν 'Αλέξη Σολομού παίρνει μία διάσταση δημιουργική, όπως άκριδώς είχε γίνει και τό 1964 σέ παρόμοια έργασία του για τό άνέδογμα του «Πύργου» του Κάφκα. Και τότε όπως και τώρα οι άποσπασματικές και έναλλάσσόμενες σκηνογραφίες, συμβολοποιήσεις σέ γραμμικό και χρωματικότητα κάτω από φωτιστικές επεμβάσεις άπλοποιούν και ένισχύουν τήν επί μέρους δημιουργία κατάλληλης άτμόσφαιρας.

ΠΡΟΤΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ο Νίκος Κούρκουλος άποδίδει άθεντικά τόσο τόν ήρωα του έργου όσο και τόν συγγραφέα σέ μία παρουσία συνεχή και πολλές μεταπτώσεις. Ο 'Ανδρέας Φιλίππιδης εξάιρετα χαρακτηρισμένος σέ τρεις έμφανίσεις (άστυνομικός — δικηγόρος — έρπας) καθώς και ή Μπέτυ 'Αρβανίτη επίσης σέ τρεις ρόλους (Μπρούκνερ, Έλσα, Μόνταχ) και σέ δυό ή 'Ελένη Άντουσάκι (Ίβιταίρα, Λένη). Η στοργική νοικοκυρά άρτια έρμηνευμένη από τήν Όλγα Τουρνάκη και ο ζωγράφος Τιτορέλλι από τόν 'Αλ. Ουδινιώτη. Στους άλλους ρόλους ο Ντ. Δουλγεράκης (κατηγορευμένος, Μπλόκ, έκτελεστής), ο Ν. Γκαδβάς (άνακριτής, υπάλληλος, διομήχανος, μαστιγυτής, θ' έκτελεστής), ο Γ. Μάζης, ο Δ. Ζακυνθινός, και τή κοριτσάκια, Μιράντα Μόραλ και Στέλλα Δημητριάδου.

Έξαιρετη ή σκηνογραφική και ένδυματολογική έργασία της 'Ιωάννας Παπαντωνίου.